

Anna Gąsior-Niemiec

"Język w służbie polityki : językowy kształt kampanii wyborczych", Kazimierz Ożóg, Rzeszów 2004 : [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 2, 235-237

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Gąsior-Niemiec

**KAZIMIERZ OŻÓG: JĘZYK W SŁUŻBIE POLITYKI.
JĘZYKOWY KSZTAŁT KAMPANII WYBORCZYCH
WYD. UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO, RZESZÓW 2004, 276 SS.**

Związki między językiem a polityką stanowią częsty, i ważny, temat dociekań w filozofii, nauce, literaturze, publicystyce. Przykładów tych dociekań można wskazać wiele, począwszy od starożytności i sporów dotyczących retoryki, praktyk sofistycznych, natury polityki itp. Współczesna refleksja nad językiem w służbie polityki obejmuje zaś na przykład analizy języka Trzeciej Rzeszy dokonane przez Klemperera, paradygmatyczne wzorce języka totalitarnego u Orwella, jak i bardziej teoretycznie ugruntowane prace współczesnych analityków dyskursu (van Dijk, Wodak, Fairclough, Laclau i Mouffe, Głowiński, Czyżewski i in.). Język, polityka i „niebezpieczne związki” między nimi zajmują więc uwagę językoznawców, socjologów, politologów, historyków.

Recenzowana książka wpisuje się znakomicie w nurt badań nad językiem i polityką. Napisana przez filologa i językoznawcę, ma wiele do zaoferowania także przedstawicielom innych dyscyplin, zwłaszcza politologom i socjologom. Mając za przedmiot rewolucyjne zmiany, jakie zaszły w politycznym i językowym krajobrazie Polski po 1989 roku, rozprawa Kazimierza Ożoga stanowi zarazem kronikę tych zmian i podręcznik do ich analizy. Oprócz zwięzłego kompendium wiedzy na temat przemian ustrojowych, pojawienia się nowych zjawisk społecznych i językowych (np. marketing polityczny), czytelnik znajdzie tam repetytorium z podstaw retoryki, wytyczne do empirycznej analizy retorycznej wypowiedzi politycznych oraz bogaty zbiór materiałów, które zostały poddane takiej właśnie analizie.

Książka składa się z dwunastu rozdziałów poprzedzonych krótkim Wprowadzeniem i Rozdziałem wstępnym, w których Autor obiecuje

przedstawić czytelnikowi „ogólne spojrzenie na przemiany polszczyzny po roku 1989”, „ewolucję języka polityki w latach 1989–2003”, „przybliżyć istotę współczesnych kampanii wyborczych”, dokonać „analizy tekstów wyborczych jako aktów mowy” oraz zbadać kwestie wartościowania, różnorodności stylistycznej i poprawności językowej w tych tekstach (s. 10). Większość tych obietnic zostaje zrealizowana w kolejnych rozdziałach książki. Począwszy od Rozdziału I, buduje także Autor wielce urozmaicone *corpus* cytatów, którymi ilustruje swoje tezy na temat przejścia od totalitarnej nowomowy, charakterystycznej dla poprzedniego ustroju, do quasi-spontanicznej mieszaniny stylu urzędowego, reklamowego, potocznego i artystycznego, typowej dla polskiej polityki po roku 1989 (Rozdział X). Zaletą książki jest również bogata bibliografia dotycząca literatury przedmiotu, zwłaszcza w odniesieniu do autorów polskich. Przy tej okazji uwidaczniają się jednak także pewne słabości całego przedsięwzięcia, o których poniżej.

Pewną słabością jest mianowicie nieuwzględnienie w bibliografii – i w treści rozprawy – wielu klasycznych już badaczy dyskursu na Zachodzie, począwszy od Michela Foucault, na Ernesto Laclau i Teunie van Dijku kończąc. Wynika to zapewne ze zdecydowanie językoznawczej i filologicznej, a nie politologicznej, socjologicznej czy filozoficznej orientacji Autora. Można by też mieć zastrzeżenia co do źródłowego opisu materiału empirycznego. Bez indeksu i bez kodowania dość trudno będzie w praktyce posłużyć się ponownie przebogatym materiałem zebrany przez Kazimierza Ożoga i jego współpracowników, a można by dokonać przecież ponownej analizy tego materiału, porównując tendencje językowe nie tylko w kolejnych kampaniach wyborczych (1989 w porównaniu z 1993 itp.), o czym wspomina sam Autor, ale i przyglądając się tendencjom w zależności od typu i poziomu wyborów (ogólnokrajowe vs. lokalne; parlamentarne vs. prezydenckie itd.)¹. I znów obfitość i objętość tego materiału stanowią pewne usprawiedliwienie dla tego mankamentu. Wreszcie socjolog i/lub politolog – mimo niewątpliwych pożytków z lektury – może się poczuć nieco znużony drobiazgowością technicznej analizy retorycznej, począwszy od Rozdziału V. Pewien niedosyt wywoła natomiast u niej/niego skrótowe i dość schematyczne potraktowanie „ewolucji języka polityki w latach 1989–2003”, a także tematu samych kampanii wyborczych.

---

¹ Por. dobrą praktykę w *Zamiast procesu. Raport o mowie nienawiści* Sergiusza Kowalskiego i Magdaleny Tulli, Wydawnictwo WAB, Warszawa 2003.

Podsumowując, książka Kazimierza Ożoga *Język w służbie polityki. Językowy kształt kampanii wyborczych* stanowi interesujący i użyteczny przyczynek do badań nad językiem i polityką we współczesnej Polsce. Oferuje bogatą dokumentację języka kampanii wyborczych po 1989 roku oraz klarowny, i zastosowany przez Autora w praktyce, model analizy retorycznej wypowiedzi politycznych. Wskazuje także na ciągle aktualną potrzebę badania związków języka i polityki.